

HARDI JUDIT

Nyelvtanulási motivációmérés leendő angol szakos tanítók körében

Primary English Teacher Trainees' Motivation for Language Learning

In the field of primary foreign language teacher training there is a need for research focusing on language learning motivation, firstly, because motivating can be made more effective if trainers are informed about the demand for motivation, and secondly, because would-be language teachers can motivate learners only if they themselves feel motivated. The data collected by an open-ended questionnaire provided valuable source for measuring some motivational subfields, such as instrumental, integrative, and extrinsic motivations, as well as self-confidence and the need for achievement. The results prove that teacher-trainees providing the data are generally motivated to learn English as a foreign language. Their motivational force is mainly sustained by their need for achievement, which is supported by relatively stable personal traits and serves as a prerequisite for long-term planning. The results also show that teacher-trainees' primary purpose is to teach English for primary-school children, so they are not only motivated to learn English but to transfer their knowledge as well.

1. Bevezetés

A modern nyelvoktatásban jelentős szerepet kap a kompetenciák fejlesztésén alapuló pedagógia, amelyen belül egyre inkább hangsúlyossá válik a motiváltság, illetve a motiválás. A nyelvtanulási motivációkutatás ennek a növekvő igénynek eleget téve egyrészt elméleti háttérrel nyújt a tudományterület megismeréséhez, másrészt empirikus kutatásokkal támasztja alá a területen tevékenykedő kutatók munkáját. A jelenlegi kutatás gyakorlati haszna a tanítóképzés területén mutatkozik meg, amelyben összetett kérdőíves módszer segítségével angol nyelvi műveltségterületes hallgatók nyelvtanulási motivációjának mérésére került sor. Az alkalmazott módszer értékelhető adatokat szolgáltatott a vizsgált főbb motivációs részterületre (az instrumentális, integratív és extrinziikus motivációra, a teljesítményszükségletre és az önbizalomra) vonatkozóan. Az eredmények háttér-információk tükrében szemléltetik a képzési típusok (nappali és levelezős) közötti különbségeket.

Az alábbiakban, rövid szakirodalmi áttekintés után, a vizsgálat lebonyolítását és a hipotéziseket mutatom be, amit az eredmények szemléltetése és értelmezése követ.

2. Szakirodalmi áttekintés

A motiváció, társas kapcsolataink mozgatórugójaként, minden területen jelen van, legyen szó személyes vagy szakmai életünkről. A terminust szabadon használjuk hétköznapi és szakmai kontextusban egyaránt, anélkül, hogy bármi problémát okozna

jelentésének megértése, illetve fontosságának elismerése. Ennek ellenére a kutatók között nem mindig mutatkozik egyetértés a fogalom definiálásában, komponenseinek meghatározásában. A jelenség egyik oka az, hogy a különböző tudományágak képviselői más és más szempontból értelmezik és elemzik a motivációt. A pszichológia, a pedagógia és a nyelvpedagógia területén kutatók különféle aspektusokból vizsgálják, az eredmények azonban sokszor egymásra épülnek, jól kiegészítik egymást. Az alábbiakban a pedagógia és nyelvpedagógia körében alkalmazott jelentősebb elméleti modelleket tekintem át röviden, a teljesség igénye nélkül.

A tanulási motiváció jeles képviselője, Réthy Endréné (2003) a tanulásban megjelenő motivációt feltételek, követelmények, célok és eszközök kontextusában szemléli. Modelljében a motiváció célként, a személyiségfejlesztés részeként jelenik meg magasabb szintű motivációk alakításával, eszközként pedig a hatékony tanulás fontos segítőjeként. A motivációban tudatosan vagy tudattalanul vállalt értékek jelennek meg.

Pedagógiai megfontolásból Réthy Endréné (2003) a tanulási motiváció 4 szintjét különíti el:

1. *Beépült (internalizált)*: forrása a szocializációs folyamat során beépült és megszilárdult értékrend. A személy egyfajta lelkiismereten, kötelességtudáson alapuló értékrendet sajátít el, amely a hajtóerőt jelenti számára. Nem a feladat tartalmához, hanem más tényezőkhöz – pl. becsület, erkölcs – kapcsolódik a személyiségen belül.
2. *Belső (intrinzikus)*: forrása maga a tevékenység és annak öröme. A feladat tartalmával kapcsolatos belső motívumok tartoznak ebbe a csoportba. Fontos megemlíteni, hogy a kutatók az intrinzikus motiváció kialakulását a nagykorúsághoz szükséges feltételnek tekintik (Schiefele 1993).
3. *Külső (extrinzikus)*: a tanulás csak eszköz valamilyen külsődleges cél elérése érdekében. A szülőök, referenciális személyek, társak stb. elvárásainak való megfelelésből fakadó motiváció, amely szociális jutalomként funkcionál, ezáltal kívülről hat.
4. *Presztízsmotiváció*: forrása az énérvényesítés, valamint a társas közegben való szerepekkel, helyzetekkel kapcsolatos bizonyos célok elérése. Valahol a külső és belső motivációk között helyezkedik el. A presztízsmotiváció esetében elsősorban belső énérvényesítési tendenciák és külső versenyhelyzetek motiválják a tanulót.

A tanulási motiváció vizsgálatában a nyelvtanulási motiváció különleges helyzetet teremt, mivel a nyelv kommunikációs jelrendszer, amely iskolai tantárgyként is tanítható, valamint a tanuló személyiségének szerves része, amely szinte minden mentális tevékenységében megjelenik. Ugyanakkor a nyelv a társadalmi szerveződés csatornája, amely a nyelvet használó közösség kultúrájába ágyazódik (Dörnyei 1996).

A nyelvtanulási motiváció egyik legáltalánosabb és legismertebb kutatási területe az intrinzikus és extrinzikus motiváció (Deci – Ryan 1985). Extrinzikusan motivált viselkedés esetében a tanuló külső jutalmak megszerzése, illetve büntetés elkerülése érdekében cselekszik. Az intrinzikusan motivált viselkedés esetében a jutalmak belülről fakadnak, vagyis a tanuló érdeklődése, kíváncsisága motiválja a tanulást. A hgyo-

mányos felfogás szerint a külső motiváció gyakran a belső motiváció ellen hat, vagyis a tanuló elveszti belső érdeklődését, ha valamilyen feladatot külső elvárás érdekében kell végrehajtania. További kutatások (Deci és társai 1991) azonban azt bizonyították, hogy a külső jutalmak bizonyos körülmények között internalizálódhatnak, amennyiben a cselekvés önálló elhatározás eredménye. Az „önálló elhatározás” elméletét Deci és társai vezették be, továbbfejlesztve ezzel az extrinzikus/intrinzikus modellt. A külsőleg szabályozott és az önálló elhatározásból álló skála mentén a motiváció négy típusba sorolható:

1. A *külsődleges szabályozottság* az extrinzikus motiváció legkevésbé önálló elhatározásból született formája, amelyben a cselekvés mozgatórugója az egyénen kívül áll.
2. Az *átvett szabályozottság* a tanuló saját viselkedését befolyásoló, normaként elfogadott külsőleg kialakított szabályokat foglalja magában.
3. Az *azonosulási szabályozottság* esetében a tanuló elfogadja a szabályozási folyamat hasznosságát és azonosul vele.
4. Az *integrált szabályozottság* az extrinzikus motiváció legfejlettebb formája, amelybe a tanuló értékrendjével, szükségleteivel és személyiségvonásaival összhangban álló szabályok tartoznak.

Attól függően, hogy az idegen vagy második nyelvet tanuló mennyire tarja fontosnak a nyelvtanulást, az azonosulási és az integrált szabályozottság egyike megjelenik az instrumentális motiváció kategóriájában említett motívumok között.

Az általános tanulási motivációk közül (Réthy 2003) az internalizált motívumok közé sorolhatók az azonosulási és az integrált szabályozottság motívumai, mivel esetükben lelkiismereten és kötelességtudáson alapuló értékrend jelenti a hajtóerőt a tanuló számára.

A nyelvtanulási motiváció múltbéli kutatása a motiváció társadalmi és gyakorlati vetületeire összpontosult, azaz az integratív és instrumentális motiváció kutatására. Gardner (1985) motivációs modellje az integratív és az instrumentális motiváció kölcsönhatásaként értelmezhető, amikor is az integratív motiváció a célnyelv idegen nyelvi közössége iránti pozitív beállítottsághoz és a csoport tagjaival való kommunikáció és azonosulás vágyához kapcsolódik. Az instrumentális motiváció az idegen nyelv-tudás gyakorlati hasznához kapcsolható. Gardner elmélete túlmutat az integratív/instrumentális kettősségen, ennél jóval komplexebb szerkezetű.

További kutatások nemcsak kiegészítik a gardneri modellt, hanem új dimenziókat rendelnek az egyes motivációs alrendszerhez. A modell kiterjesztéseként megjelenik a már említett extrinzikus/intrinzikus motiváció, az intellektuális kíváncsiság, a múltbéli sikerek és kudarcok, a teljesítményszükséglet és az önbizalom, valamint az osztálytermi célstruktúrák kutatása. A motiváció kognitív elméletei a motivációt az egyén racionális gondolkodásának következményeként értelmezik.

Dörnyei (1990) a motiváció kognitív összetevői között tárgyalja a tanult tehetetlenség, a belső hatékonyság, az önbizalom és a teljesítményszükséglet motivációs hátterét. A tanult tehetetlenség olyan pesszimista, tehetetlen állapot kialakulását jelenti, amikor a tanuló sikerre törekszik, de a cél valamilyen okból elérhetetlennek tűnik számára. Ez az érzés berögződéssé válhat, amelyen nehéz változtatni. A belső hatékonyság a tanu-

ló konkrét cselekvés megvalósítására irányuló saját képességeinek megítélését jelenti. Az önértékelés kialakításában fontos szerepe van a múltbéli teljesítmények kölcsönhatásának, de egyéb tényezők – mint például a külső megerősítés és értékelés – is hozzájárulnak a tanulók önértékeléséhez. Az önbizalom az énkép fontos vetülete, amely azon a hiten alapul, hogy a tanuló képes eredményeket elérni, célokat megvalósítani. A teljesítményszükséglet viszonylag stabil személyiségvonás, amely kihat a tanuló viselkedésére az élet minden terén, beleértve a nyelvtanulást is. A kimagasló eredmény elérése fontos a tanuló számára, a teljesítményre irányuló feladatok mellett a kudarcok ellenére is kitart a tanuló.

Az ismertetett modellekből látható, hogy a nyelvtanulási motiváció igen sok komponensből tevődik össze. Az elemek integrálása érdekében Dörnyei (1996) három szintet különböztet meg a nyelvtanulási motiváció összetevői között:

1. *Nyelvi szint*, amely integratív és instrumentális motivációs alrendszerből áll.
2. *Tanulói szint*, amely viszonylag állandó személyiségjegyekből tevődik össze, úgymint a teljesítményszükséglet és az önbizalom. Ez utóbbi a nyelvhasználati szorongás, a szubjektív nyelvtudás, valamint a múltbéli tapasztalatok attribúciója, továbbá a belső hatékonyság különböző megjelenési formáit foglalja magában.
3. *A tanulási szituáció szintje* kurzus-specifikus, tanár-specifikus és csoport-specifikus motivációs összetevőkből áll, amelyek további alkotóelemeket foglalnak magukban, mint például az érdeklődés, vezetési stílus és célorientáltság.

Dörnyei az instrumentális motivációs alrendszerbe sorolja az erősen internalizálódott extrinzikus motívumokat, amelyek középpontjában a tanuló karrier-ambíciói állnak. A karrierre irányuló motívumok az általános tanulási motivációk (Réthy 2003) közül a presztízsmotivációval állíthatók párhuzamba, mivel a teljesítményszükségletből fakadó motiváció a presztízshelyzet megszilárdítására irányuló törekvésekből is adódhat. Ebben az esetben a külső versenyhelyzetek mellett belső énérvényesítési tendenciák is motiválják a tanulót, ezért sokszor nehéz megkülönböztetni a teljesítményszükségletből fakadó, illetve a presztízsz megszilárdításának szándékából adódó motiváltságot.

Az alábbi empirikus kutatásban pedagógusjelöltek nyelvtanulási motivációját mutatom be kérdőíves vizsgálat alapján. Az angol nyelv leendő tanítóinak motiváltsága azért is rendkívül fontos, mert tanulmányaik elvégzésével az ő feladatuk lesz az irányításuk alá tartozó kisiskolások motiválása. Az a kontextus, amelyben és ahogyan a motiváció a tanulókat érinti, kiemelkedő fontossággal bír. A hagyományos felfogás szerint a motiváció stratégiák és trükkök összessége, amelyeket a tanár végez vagy közvetít a tanulónak. Napjaink motivációkutatása ezzel szemben a tanuló saját motivációjának és belső elhatározásának erősítését hangsúlyozza. Mindazonáltal az egészségesen fejlődő egyéni motiváció az interperszonális támogatás minőségétől és szintjétől függ, amit a társadalmi környezet vet a tanulóra (Griffiths 2008: 28), vagyis a tanító kulcsfontosságú szerepe vitathatatlan.

A továbbiakban Dörnyei (1996: 13) nyelvtanulási motivációs modelljét alapul véve a nyelvi szint integratív és instrumentális motivációs alrendszerit, valamint a tanulói szinten megjelenő teljesítmény-szükséglet és önbizalom motívumait vizsgálom. A tanulási szituáció szintje nem képezi a vizsgálat részét, mivel a) a felmérés azokra

a motivációs alrendszerre összpontosít, amelyek az élethosszig tartó tanuláshoz segítik a nyelvtanulót, továbbá b) a felsőoktatásban részt vevők viszonylag alacsony óraszámban tanulják az idegen nyelvet, és ezzel véleményem szerint nem, vagy csak korlátozott mértékben alakulnak ki tanulási szituációhoz köthető motívumok. Az extrinzikus motívumokat külön csoportba sorolva vizsgálom. Egyrészt mert feltételezésem szerint a klasszikus értelemben vett, vagyis a külsődleges szabályozottságra utaló extrinzikus motívumok nem, vagy csak nagyon kis mértékben játszanak szerepet a felnőtt nyelvtanulók motivációjában; különösen igaz ez akkor, ha a nyelvtanulást, illetve a nyelvtudás szinten tartását hosszú távra tervezi a tanuló. Másrészt szeretném feltárni azokat a hagyományos értelemben vett (külsődleges és átvett szabályozottságból eredő) extrinzikus motívumokat, amelyek a felnőtt nyelvtanulók motivációjában még teret kapnak.

3. A vizsgálat lebonyolítása

3.1. Anyaggyűjtés

Az adatszolgáltatásban a Kecskeméti Főiskola Tanítóképző Főiskolai Karán műveltségterületi képzés keretében angolt tanuló nappali és levelező tagozatos hallgatók vettek részt, összesen 38 (nappali 16, levelező 22) fő.¹ Az adatgyűjtés kérdőív segítségével történt („A” függelék), amely három különböző módszertani megközelítésből vizsgálja a hallgatók motivációját:

1. Feleletválasztós kérdőív, amely a hallgató eddig szerzett képesítéseiről, valamint jövőbeli nyelvtanulási terveiről tájékoztat, az általános adatszolgáltatás – életkor, képzési forma – mellett.
2. Nyitott kérdések a nyelvtanulási motiváltságról, amelyek teljes szabadságot adnak a válaszadásban, azaz a kérdésekre bármely motivációs részterületre vonatkozó válaszokat kötetlenül, útmutató nélkül adhat a hallgató.
3. 5 fokozatú Likert skála, amelynek a kijelentései 5 főbb motivációs részterületet ölelnek fel:
 - a) instrumentális motiváció (1–5)
 - b) integratív motiváció (6–10)
 - c) extrinzikus motiváció (11–15)
 - d) teljesítményszükséglet (16–20)
 - e) önbizalom (21–25)

A Likert skála válaszainak statisztikai értékelését várhatóan jól kiegészítik a nyitott kérdésekre adott válaszok. Az adatok tovább értékelhetők a képzési forma (nappali – levelező), a nyelvtanulásra fordított évek száma és a tanulók életkora függvényében. A jövőbeli célkitűzésekről kapott válaszok képet adnak a nyelvtanulás tervezéséről és formájáról.

¹ Néhány hiányzó kivételével minden aktív hallgató, mindkét képzési formában, részt vett a vizsgálatban, vagyis az eredmények a teljes angol műveltségterületet képviselik az adott szemeszterben. Aktív hallgatónak azt tekintem, akinek az adatfelvételkor van órarendi műveltségterületi órája, ezért a még nem államvizsgázott 4. évfolyamos hallgatók nem kerültek be a vizsgálatba, mivel ezen az évfolyamon már nincs műveltségterületi óra.

3.2. Hipotézisek

A vizsgálatban leendő angolnyelv-tanítók motivációjának mérésére kerül sor, akiknek feladata diplomájuk megszerzése után, a nyelvtanítással egyidejűleg, tanítványaik motiválása. Ennek tükrében feltételezhető, hogy a kérdőívekre adott válaszaik az alábbiak szerint alakulnak:

- a hallgatók motiváltak, azaz a Likert skálán legalább 3-as szintet érnek el,
- a legerősebb motívum a levelezős hallgatóknál a teljesítményszükséglet, a nappalisoknál – az életkorból adódóan – az instrumentális motiváció,
- a teljesítményszükséglet motiváló erejével párhuzamosan a további képzésben és önképzésben való részvételi szándék magas,
- várhatóan a hallgatók tovább szándékoznak folytatni az angol nyelv tanulását, és további idegen nyelvet, illetve nyelveket is szeretnének elsajátítani,
- az extrinzikus motiváció szintje alacsony, mivel felnőtt nyelvtanulókról van szó, akik feltételezhetően belső meggyőződésből tanulják a nyelvet,
- vélhetően az önbizalom szintje közepes skálán mozog, ami a nyelvtanuláshoz szükséges egészséges önbizalomra utal.

4. Eredmények

4.1. Háttér-információk

Elsőként a kiegészítő adatokat tekintem át a feleletválasztós kérdőívre adott általános adatszolgáltatás alapján. A vizsgálatban részt vevők (nappali 16, levelező 22 fő) átlagos életkora 27 (nappali 20, levelező 34) év. A hallgatók átlagosan 9,5 (nappali 13, levelező 6) éve tanulják az angolt idegen nyelvként. Felsőfokú szakképesítéssel a nappali tagozatosok közül mindössze 2 fő/12,5% (OKJ tanfolyam, jogi asszisztens), a levelezők közül 5 fő/22,7% (pedagógia, újságíró, néptánc-oktató, külker, ECDL) rendelkezik.

Szervezett formában a nappali tagozatos műveltségterületesek közül 11 fő/68% szeretne továbbtanulni (nyelvet 3, egyetemi képzésben 2, főiskolán 5, OKJ tanfolyamon 1 fő). A levelező tagozaton ez az arány 13 fő/59% (nyelvet 10, főiskolán 1, egyetemen 2 fő). Ez összességében azt jelenti, hogy a hallgatók jóval több mint fele (63%) készen áll a továbbtanulásra.

Diplomája a nappali tagozaton még senkinek sincs, tehát minden hallgató első diplomaként célozta meg a tanítói képesítést, ezen belül az angol műveltségterületi képzést. A levelezősök esetében más a helyzet, mivel részükre a képzés az alapidiploma kiegészítéseként funkcionál. Közülük 21 fő rendelkezik főiskolai végzettséggel, 1 fő főiskolai és egyetemi végzettséggel, szintén 1 főnek egyetemi végzettsége van, és egy főnek még nincs meg a főiskolai diplomája.²

A már meglévő nyelvvizsgák száma a következőképp alakul: a nappali képzésben a hallgatók több mint fele, 10 fő/62,5% rendelkezik nyelvvizsgával, míg a levelező képzésben 17 főnek (77,2%) van összesen 20 nyelvvizsgálója (90,9%), vagyis 3 főnek 2 különböző nyelvből is van vizsgája. A vizsga nyelvét és szintjét, képzési formáknént, az 1. táblázat szemlélteti.

² A képzés kiegészítő jellege lehetőséget ad arra, hogy a hallgató tanítói alapszakon tanuljon levelezőként, ezzel párhuzamosan pedig végezze a műveltségterületi képzést.

Nyelv	angol		német			olasz	jelnyelv	szerb- hr.	fő %/ vizsga %
	alap	közép	alap	közép	felső	közép	alap	felső	
Nappali	3	6					1		62,5/62,5
Levelező	5	7	1	2	3	1		1	77,2/90,9

1. táblázat: Nyelvvizsgák száma

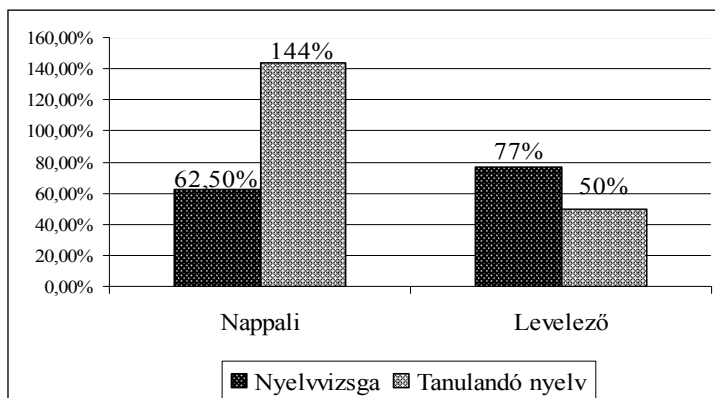
Az angoltanulást a nappali képzésben 3 fő, a levelezőn mindössze 1 fő nem kívánja folytatni. Elmondható tehát, hogy a hallgatók túlnyomó többsége motivált a nyelvtanulására, előre tervez, és tisztában van azzal is, hogy a nyelvtanulás hosszú távú folyamat.

A hallgatók az angolon kívül további nyelveket is szeretnének elsajátítani. A tervezett nyelveket és említésük gyakoriságát a 2. táblázat szemlélteti. Nappali tagozaton összesen 23 esetben (144%) említettek további tanulandó idegen nyelveket, a levelezők pedig mindössze 11 alkalommal (50%) tették ugyanezt.

Nyelv	német	olasz	spanyol	oros	francia	kínai	holland	japán	lengyel	Össz./%
Nappali	4	4	4	3	3	3	1	1		23/144%
Levelező	3	2	3	1	1				1	11/50%

2. táblázat: Tervek a nyelvtanulás folytatására

Ha összevetjük a meglévő nyelvvizsgák számát a nyelvtanulás folytatására irányuló tervekkel, fordított arányosság figyelhető meg, vagyis minél alacsonyabb a vizsgák száma, annál inkább szeretnének további nyelvet tanulni a hallgatók, és minél magasabb ez az arány, annál kevésbé. A nappali tagozatosok esetében a 62,5%-os nyelvvizsgaarány mellett 144%-ban szeretnének további nyelveket elsajátítani a hallgatók. A levelezősöknél a nyelvvizsgák aránya igen magas (90%), ennek köszönhetően ők csak 50%-ban szeretnének még nyelvet tanulni. A különbségeket jól szemlélteti az 1. ábra.

1. ábra: A nyelvvizsgák száma és a további nyelvek tanulásának aránya

4.2. A motivációs kérdőívek eredményei

A 3. táblázat az öt elemzett motivációs részterület eredményeinek átlagát szemlélteti képzési formánként, a Likert kérdőív alapján. Az egyes hallgatók átlagai a „B” függelékben található.

	Instrumentális	Integratív	Extrinzikus	Teljesítményszükséglet	Önbizalom	Átlag
Nappali	3,9	3,7	2	3,9	2,9	3,26
Levelező	3,3	3,3	2,3	4	2,9	3,16
Átlag	3,75	3,5	2,15	3,9	2,9	3,21

3. táblázat: A motivációs részterületek átlagos alakulása a Likert kérdőív alapján

A táblázatból látható, hogy a két képzésen a hallgatók motivációja nagyon közeli értékeket mutat. A legnagyobb eltérés (0,6) az instrumentális motiváció, a legkisebb pedig a teljesítményszükséglet és az önbizalom (0,1) esetében tapasztalható. A két képzés átlaga összesítve 3,21, ami azt fejezi ki, hogy a hallgatókra az egyes motivációs kijelentések „többnyire igazak”, vagyis a hallgatók motiváltak a nyelvtanulásra. A táblázatban a legmagasabb értéket a teljesítményszükséglet átlaga (3,9), a legkisebbet pedig az extrinzikus motiváció értéke (2,15) képviseli.

Az egyes képzéstípusokra jellemző motivációs tényezők közötti statisztikai kapcsolat feltárása további következtetések levonását teszi lehetővé.

Instrumentális	Integratív	Extrinzikus	Teljesítményszükséglet	Önbizalom
0,037*	0,125	0,180	0,729	0,847

4. táblázat: A nappali és levelező tagozatos hallgatók motiváltsága közti kapcsolat

Megjegyzés: *a korreláció $p < 0.05$ szinten szignifikáns

A 4. táblázatba foglalt eredmények közül az integratív motivációs részterület képzéstípusonkénti különbsége statisztikailag szignifikáns. Ez a jelentős eltérés megerősíti azt a feltevést, amely szerint a nappalis hallgatók instrumentális motiváltsága döntő tényező a nyelvtanulásban.

A képzéstípusonkénti átlagéletkor és a tanulási évek számának ismeretében megállapíthatjuk, hogy a motiváció szintjére nincs közvetlen hatással sem az életkor, sem pedig a nyelvtanulással töltött évek száma. Ugyanakkor valószínűsíthető, hogy aki motivált az egyéb képzésekben való részvételre, illetve továbbtanulási szándékai vannak, az motivált a nyelvtanulás folytatására is.

A 5. táblázat a nyitott kérdőívre adott – az öt elemzett motivációs részterületbe besorolt – válaszok átlagát mutatja be, amelyek kiegészítik a 3. táblázat értékeit.

	Instrumentális	Integratív	Extrinzikus	Teljesítmény- szükséglet	Önbizalom
Nappali	4,4/16fő ³	1,5/13fő	1fő	3,7/16fő	2fő
Levelező	3,9/22fő	1,5/18fő	5fő	4,7/22fő	12fő/14
Átlag	4,15	1,5	-	4,2	-

5. táblázat: A motiváció alakulása a nyitott kérdőívre adott válaszok alapján

A kapott átlagértékekből látható, hogy a hallgatók a teljesítményszükségletet és az instrumentális motivációt tartják a legfontosabbnak abban az esetben is, ha válaszádsukat nem befolyásolják előre megadott támpontok. A 4 feletti átlagok magas szintű motiváltságra utalnak, amely szerint a hallgatók nagy részére nézve igazak a kérdőívben szereplő motívumok. A hallgatók közül többen adtak integratív motivációra utaló válaszokat is. Az átlag (1,5) azonban jóval alatta marad az instrumentális motiváció és a teljesítményszükséglet értékeinek, ezáltal a „részben igaz” kategóriába kerül át. Extrinzikus és az önbizalomra utaló motivációt csak kevesen jelöltek meg, így ezeket számszerűleg értékelni nem lehet. Fontosnak tartom azonban, hogy a számszerű adatok mögött láthatóvá váljanak a tényleges válaszok is, amelyekből néhányat a „C” függékben idézek.

Mivel a vizsgálat leendő angoltanítók nyelvtanulási motivációját méri, kiemelkedő fontossággal bír a tanításra irányuló motívumok és motiváltság feltárása is. A Likert skála 2. pontja (Angol nyelvet szeretnék tanítani) és a nyitott kérdőív jövőbeli tervek-re irányuló kérdése (Mik a tervei a jövőbeli képesítéssel?) mérhető választ adnak a tanítási motiváltságra. A nappali tagozatos hallgatók 3,5-ös átlagot értek el a Likert skálán ebben a kérdéskörben, míg a levelezősök átlaga 4. Ebből arra következtethetünk, hogy a nappalisok „töbnyire” tanítani szeretnének, míg a levelezősökre nézve „igaz” az állítás.

A nyitott kérdőívből a tervezett tanítási formára és a célcsoportra is kapunk válaszokat, amelyeket a 6. táblázat szemléltet. A képesítés megszerzésére vonatkozó kérdésre adott válaszok ebben az esetben is jól alátámasztják a Likert skálán elért átlagot, vagyis a nappalisok esetében kissé alacsonyabbak az értékek (81%), mint a levelezők-nél (87%), de mindkét esetben elmondható, hogy a hallgatók tervei között kiemelkedő helyen szerepel a nyelvtanítás.

	Kisiskolás gyermekek tanítása	Óvodai angol	Tantárgyak tanítása angolul	Különóra	Említés/%
Nappali	5	6	1	1	13/81%
Levelező	15	-	3	2	20/87%

6. táblázat: Az oktatási forma és a célcsoport tervezése

³ Az átlagértékek mellett a válaszadók száma is megjelenik a táblázatban, mivel az instrumentális motívációra és a teljesítményszükségletre történő egyöntetű említésen kívül a többi motívációs részterületre nem minden hallgató utalt.

5. Az eredmények értékelése

A kutatási hipotézisek az alábbiak szerint alakultak: A hallgatók átlaga a Likert skálán 3,2, azaz a részterületek motivációs kijelentései többnyire igaznak bizonyultak az angol műveltségterületekre nézve, vagyis elmondható, hogy a képzésben részt vevők motiváltak. Az alapfeltevéssel összhangban a levelező hallgatók esetében a teljesítményszükséglet a legerősebb motívum, amely eléri a 4-es értéket, tehát a levelezős műveltségterületekre teljesen igazak a tesztben szereplő motívumok. A nappalisoknál az instrumentális motiváció mellett a teljesítményszükséglet és az integratív motivációs értékek is igen magasak, majdnem elérik a 4-es kategóriát. Ez arra enged következtetni, hogy a nappali tagozatosok mellett, hogy belsőleg ösztönözve vannak a nyelvtanulásra, fontosnak tartják annak gyakorlati hasznát és a nyelvhasználati közösségbe való integrálódást is. Válaszaikból kiderül, hogy szeretnének a nyelvtudás segítségével jó munkalehetőséget találni, és többen szeretnének közülük külföldön boldogulni.

Igaznak bizonyult az a feltevés, amely szerint a teljesítményszükséglet motiváló erejével párhuzamosan a további képzésben, önképzésben való részvételi szándék magas lesz. Néhány kivétellel minden hallgató folytatni szeretné az angol tanulását, és a hallgatók több mint fele – ez az arány a nappalisokénál jóval magasabb – szeretne további nyelvet is tanulni, valamint szervezett formában folytatni tanulmányait.

A teljesítményszükséglet mutatóinak magas értéke azt jelzi, hogy a hallgatók belső meggyőződésből tanulják a nyelvet. Ebből is következik, hogy a vele ellentétes pólsú extrinzikus motiváció szintje mindkét képzési formában alacsony. A képzés szempontjából érdemes azonban kiemelni egy gondolatot az extrinzikus motivációval kapcsolatban, miszerint több levelező tagozatos hallgató is azért választotta ezt a képzést, mert jót hallottak róla. A következőképp utaltak erre: „Magas színvonalú a képzés.”, „Többen végeztek már itt, pozitív benyomásaik voltak.”, „Jó híre van a képzésnek.”. A képzés jó híre tehát fontos motiváló tényezőnek bizonyult.

Az önbizalom értékei nem érik el az átlagos értéket, de a közelében vannak (2,8). Ez azt jelzi, hogy a hallgatók önbizalmát némileg növelni kellene, amit – válaszaik alapján – néhányan el is várnak a képzéstől („C” függelék).

6. Összefoglalás

A tanulás egyik legfőbb mozgatórugója a motiváció. Motiváció nélkül nehezen teljesíti az ember a kihívásokat, ami különösen igaz a nyelvtanulás esetében. Motivátság nélkül a nyelvtanulás kényszer, amely nem tartható fenn hosszabb ideig. Ismeretes tény azonban, hogy a nyelvtanulás hosszú távú folyamat, amely nem mindig kudarcoktól mentes. A mélypontokból kilábalni csak a kellően motivált nyelvtanuló képes. Mivel egy idegen nyelv megfelelő szintű elsajátítása hosszú évek fáradságos munkájának eredménye, a megszerzett nyelvtudás megtartása pedig folyamatos gyakorlást feltételez, a nyelvtanulás az élethosszig tartó tanulás egyik fő megvalósulási formája.

Mégis van egy említésre méltó probléma a motivációval kapcsolatban, nevezetesen az, hogy nehezen köthető időhöz. A pillanatnyi motivátság mérhető, ez azonban csak egy állapot feltérképezése. Ugyanakkor feltételezhető, hogy a kellően motivált nyelvtanuló a későbbiekben is fenntartja a nyelvtanuláshoz kívánatos állapotot, különösen,

ha a nyelvtanulás jövőbeli elképzelései között is szerepel, illetve ha a megszerzett tudást használható nyelvtudásként igyekszik kamatoztatni.

A jelenlegi vizsgálatban leendő angoltanítók motivációjának mérésére került sor. Az eredmények alapján elmondható, hogy a tanítójelöltek motiváltak az angol nyelvtanulásra és jövőbeli terveikben is kiemelkedő fontosságú az angoltanulás, továbbá az angol mellett további nyelveket is szándékoznak tanulni. Az a tény, hogy a hallgatókat főként a teljesítményszükséglet motiváló ereje ösztönzi, nagy jelentőséggel bír, mivel mögötte olyan, viszonylag stabil személyiségvonások állnak, amelyek a hosszú távú tervezés szempontjából is elengedhetetlenek. Ezt támasztja alá, hogy a nappali tagozaton minden hallgató szeretne még átlagosan egy vagy két nyelvet tanulni, a levelező hallgatóknak pedig fele áll készen további nyelv elsajátítására. Mindemellett az angol műveltségterületi képzésben való részvételük célja elsődlegesen a kisiskoláskori nyelvtanítás, amire képesítésük megszerzése lehetőséget ad. Összegzésül tehát kijelenthetjük, hogy a hallgatók motiváltak az angoltanulásra és ezzel együtt az angol nyelv tanítására is.

IRODALOM

- Deci, Edward L. – Richard M. Ryan (1985): *Intrinsic Motivation and Self-determination in Human Behaviour*. New York: Plenum.
- Deci, Edward L. – Robert J. Vallenard – Luc G. Pelletrier – Richard M. Ryan (1991): Motivation and education: The Self-Determination Perspective. *Educational Psychologist* 26, pp. 325–346.
- Dörnyei Zoltán (1990): Conceptualizing Motivation in Foreign-Language Learning. *Language Learning* 40, pp.:45–78.
- (1996): Motiváció és motiválás az idegen nyelvek tanításában. *Modern Nyelvoktatás* 2/4, pp. 3–21.
- Gardner, Robert C. (1985): *Social Psychology and Second Language Learning: The Role of Attitudes and Motivation*. London: Edward Arnold.
- Griffiths, Carol (2008, szerk.): *Lessons from good language learners*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Réthy Endréné (2003): *Motiváció, tanulás, tanítás*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, pp. 116–119.
- Schiefele, Hans (1993): Brauchen wir eine Motivationspädagogik? *Zeitschrift für Pädagogik* 39/2, pp. 177–186.

Függelékek

A

Kedves Hallgató!

Kérem, tölts ki az alábbi, motivációval kapcsolatos kérdőíveket, amelyek előtt megtalálja a kitöltési útmutatót. A vizsgálat célja, hogy képet kapjunk a leendő angol-tanítók nyelvtanulási motivációjáról, jövőbeli terveiről. A feldolgozás nem egyénre szóló, ezért az anyagot név nélkül töltheti ki.

Munkáját és őszinte válaszait köszönöm!

Hardi Judit

KF-TFK Modern Nyelvek Intézete

A megfelelő választ, kérem, aláhúzással jelölje, vagy írja be a kijelölt helyre:

1. Milyen képzési formában vesz részt?	nappali	levelező	
2. Van már diplomája?	igen	nem	
3. Milyen diplomája van?	főiskolai	egyetemi	
4. Felsőfokú szakképzésben részt vett?	igen	nem	
5. Ha igen, milyen jellegűn?			
6. Van Önnek nyelvvizsgálója?	igen	nem	
7. Ha van, milyen szintű?	alapfok	középfok	felsőfok
8. Melyik nyelv(ek)ből?			
9. Mióta tanul angolul?	év		
10. Tervezi az angol nyelvtanulás továbbfolytatását?	igen	nem	
11. Szándékában áll további nyelve(ke)t tanulni?	igen	nem	
12. Ha igen, mely nyelve(ke)t?			
13. Tervezi, hogy szervezett formában tovább tanul?	igen	nem	
14. Milyen képzési formában?	főiskola	egyetem	nyelvi kurzus
egyéb
15. Az Ön életkora:	év		

Kérem, gondolja át a következő kérdéseket és válaszoljon röviden:

Miért tanul Ön nyelvet/nyelveket?

Miért tanul angolul?

Mit tart a legfontosabbnak a nyelvtanulásban?

Miért jelentkezett az angol műveltségterületi képzésre?

Mit vár a képzés elvégzésétől?

Mik a tervei a műveltségterületi képesítéssel?

Szükségesnek tartja angol nyelvtanulását továbbfolytatni a képzés elvégzése után? Ha igen, miért, és hogyan?

Karikázza be az állítások melletti számokat az alapján, hogy mennyire igazak Önre nézve:

Kérem, kövesse az alábbi útmutatót:

1. egyáltalán nem igaz 2. részben igaz 3. többnyire igaz 4. igaz 5. teljesen igaz

1. Azért tanulom az angolt, mert világnyelv.	1	2	3	4	5
2. Angol nyelvet szeretnék tanítani.	1	2	3	4	5
3. Jól/jobban fizetett állást szeretnék a nyelvvizsgának köszönhetően.	1	2	3	4	5
4. Külföldön szeretnék tanulni/dolgozni.	1	2	3	4	5
5. Több lábon szeretnék állni.	1	2	3	4	5
6. Szeretnék több nyelvet is megtanulni.	1	2	3	4	5
7. Angol nyelvterületi országba szeretnék utazni.	1	2	3	4	5
8. Utazgatni szeretnék a világban, ehhez szükséges a nyelvtudás.	1	2	3	4	5
9. Azért tanulok angolul, mert tetszik a nyelv.	1	2	3	4	5
10. Érdekelnek az angol/amerikai emberek és kultúrájuk.	1	2	3	4	5
11. Munkahelyem elvárása miatt tanulok angolul.	1	2	3	4	5
12. Szüleim/családom elvárása, hogy nyelveket tanuljak.	1	2	3	4	5
13. A környezetem elvárja, hogy fejlesszem nyelvtudásomat.	1	2	3	4	5

14. A nyelvvizsga megszerzése miatt jelentkeztem a képzésre.	1	2	3	4	5
15. Ha nem végzem el a képzést, elveszítok egy jó álláslehetőséget.	1	2	3	4	5
16. Szívesen tanulok nyelveket.	1	2	3	4	5
17. Nagyon szeretnék tökéletesen megtanulni angolul.	1	2	3	4	5
18. Örömmel teljesítem a kurzusok követelményeit.	1	2	3	4	5
19. Büszke vagyok arra, hogy angolul tanulok tantárgyakat.	1	2	3	4	5
20. A nyelvtudással többnek érzem magam.	1	2	3	4	5
21. Magabiztosan használom az angol nyelvet.	1	2	3	4	5
22. Nyelvtudásom alapos és stabil.	1	2	3	4	5
23. Mindig is nagy önbizalommal tanultam nyelveket.	1	2	3	4	5
24. Nyelvtanulási stratégiáim hatékonyak.	1	2	3	4	5
25. Reálisan értékelem nyelvtudásomat.	1	2	3	4	5

B

A hallgatók motivációjának alakulása

	Instrumentális	Integratív	Extrinzikus	Teljesítmény- szükséglet	Önbizalom	Átlag
Nappali 1	3,2	3,4	1,2	4,2	2	2,8
2	4,2	4,6	2,4	3,8	2	3,4
3	3,4	3,8	1,8	4	2	3
4	2,8	4,4	2,4	5	4,4	3,8
5	4,4	4	3,4	4,6	3,2	3,9
6	3,8	3,6	2,4	2,8	3,2	3,1
7	4,8	4	1	4,6	3	3,4
8	3	3,8	1	2,8	4,2	2,9
9	3,4	1,8	1,2	2,6	2,6	2,3
10	3,4	3,8	2,2	4,2	2,8	3,2
11	4,6	4,8	2,4	4,8	3,2	3,9
12	3,4	2,6	2,2	4,4	2,6	3
13	4,6	3,4	2,2	4,4	3,6	3,6
14	4,6	4,4	2,2	3,6	3,2	3,6
15	4,8	4,4	1,8	3,8	3,8	3,7
16	4	3,2	2,4	3,2	1,6	2,8
Átlag	3,9	3,7	2	3,9	2,8	3,26
Levelező 1	2,8	4,2	1,8	5	3,8	3,5
2	3	1,2	2,4	3,4	2,4	2,4
3	4,6	3,4	1,8	4,2	3,6	3,5
4	2,8	1,8	1,4	4	2,4	2,4
5	4,6	3,6	1,6	4	3,4	3,4
6	2,2	2,4	4	3,6	2,4	2,9
7	3,2	4	2,6	4,6	4	3,6
8	4,2	3,2	2,2	3	3,6	3,2

9	2,6	4	1	4	3	2,9
10	4,6	4,4	3,2	4,8	2,8	3,9
11	2,8	5	2,6	5	3,2	3,7
12	3,8	4	1,8	4,8	3,2	3,5
13	3,4	2,8	2	3,2	2,2	2,7
14	2,2	4	3,8	3,6	3,2	3,3
15	2,6	3	3,4	3,6	3,2	3,16
16	4,4	3,8	3	3,8	2	3,4
17	3,4	4	1,8	3,8	3,4	3,28
18	2,4	2,4	2,6	3,2	2,2	2,5
19	4,4	3,2	4,2	4,2	3	3,8
20	3,2	2,6	1,8	4,2	2,6	2,8
21	2,4	2,6	1,4	3,8	2	2,4
22	4	3,2	1,8	4,2	2,6	3,1
Átlag	3,3	3,3	2,3	4	2,9	3,1
Összes átlag	3,75	3,5	2,15	3,9	2,85	3,2

C

A hallgatók nyitott kérdőívre adott, tipikusnak mondható válaszai a főbb motivációs részterületek megjelölésével:

Miért tanul Ön nyelvet/nyelveket?

„A munkámhoz kell.” (instrumentális)

„Szeleesebb látókörrrel rendelkezek, (teljesítményszükséglet), megértsek másokat (integratív), megértessem magam (integratív).”

„Hogy külföldön is meg tudjam értetni magam. (integratív). A biztos munkahely céljából. (instrumentális).”

Miért tanul angolul?

„Mert ez a nyelv tetszik a legjobban. (integratív). Nagyon hasznos. (instrumentális).”

„Szeretnék alsó tagozatban angol nyelvet tanítani.” (instrumentális)

„A biztos munkahely miatt.” (instrumentális)

Mit tart a legfontosabbnak a nyelvtanulásban?

„Felkészítést az életszagú helyzetekre.” (instrumentális)

„Bátorság a beszédhez, a megszólaláshoz.” (önbizalom)

„Biztos nyelvtani alapok, (teljesítményszükséglet), hogy legyen bátorsága beszélni az embernek egy idegen nyelven. (önbizalom).”

Miért jelentkezett az angol műveltségterületi képzésre?

„Bővíteni szerettem volna tudásomat (teljesítményszükséglet), mellyel angolt taníthatok. (instrumentális).”

„Mert meg szeretnék tanulni angolul.” (teljesítményszükséglet)

- „A munkahelyem megtartásához szükségem van a végzettségre.” (instrumentális)
- „Többen végeztek már itt, pozitív benyomásaik voltak.” (extrinzikus)
- „Bátorított az iskolám, ahol tanítok.” (extrinzikus)

Mit vár a képzés elvégzésétől?

- „Megtanulok jól angolul.” (teljesítményszükséglet)
- „Nyelvtudást.” (teljesítményszükséglet),
- „Hogy képes leszek gyerekeket tanítani.” (önbizalom)
- „Alkalmas legyek a feladatra.” (önbizalom)

Mik a tervei a műveltségterületi képesítéssel?

- „Nyelvet szeretnék oktatni óvodáskorú gyerekeknek.” (instrumentális)
- „Szeretnék kéttannyelvű iskolában angolt tanítani.” (instrumentális)
- „Angolt szeretnék tanítani (instrumentális) és esetleg külön órát vállallok.” (instrumentális)

Szükségesnek tartja angol nyelvtanulását továbbfolytatni a képzés elvégzése után? Ha igen, miért, és hogyan?

- „Igen, hogy szinten tartsam magam. Ismétléssel. Angol könyvek olvasásával, magnóhallgatással.” (teljesítményszükséglet)
- „Igen, nyelvtanfolyamon vagy magántanárnál, hogy bátrabban beszéljek (önbizalom) és jobban tudjak angolul (teljesítményszükséglet).”
- „Igen. Önképzés – élethossz tanulás! Az anyanyelvünket is állandóan tanuljuk.” (teljesítményszükséglet)